

1. Málavextir

Kærandi er ættingi Jean Charles de Menezes sem skotinn var til bana 22. júlí 2005 af tveimur sérsveitarmönnum í London eftir að hafa verið ranglega grunaður um að vera hryðjuverkamaður. Skotárásin átti sér stað daginn eftir að fjórar sprengjur fundust í þremur lestum og strætisvagni í London, en óttast var að frekari sprengjuárásir væru yfirvofandi. Tveimur vikum áður hafði öryggisgæsla verið aukin til muna eftir að 50 manns létu lífið í sjálfsmorðsárás. Jean Charles de Menezes bjó í fjölbýlishúsi sem hafði sameiginlegan inngang með öðru húsi þar sem tveir menn, sem grunaður voru um aðild að hinni misheppnuðu sprengjuárás í London, bjuggu. Er de Menezes var á leið til vinnu að morgni 22. júlí var hann eltur af lögreglu sem taldi hann einn hinna grunuðu. Sérsveitarmenn voru kallaðir á vettvang til að varna því að hann kæmist um borð í neðanjarðarlestir. De Menezes var síðan eltur um borð í lest, haldið niðri og skotinn nokkrum sinnum í höfuðið.

Málinu var vísað til sjálfstæðrar rannsóknar yfirvalda í janúar 2006 sem gáfu síðar út skýrslu með fjölmörgum tillögum að úrbótum. Í skýrslunni var einnig staðfest að sérsveitarmennirnir hefðu gerst sekir um manndráp og vítavert gáleysi. Samt sem áður var ákveðið að höfða ekki sakamál á hendur einstaklingum, heldur var höfðað mál á hendur viðkomandi lögregluyfirvöldum sem lauk með greiðslu 175.000 sterlingspunda sektar. Í málinu kom fram að lögreglumaðurinn, sem hafði yfirumsjón með aðgerðinni, bæri ekki einstaklingsábyrgð vegna atburðanna, en við réttarrannsókn sem fór fram árið 2008 útilokaði dánardómstjóri manndráp sem mögulega niðurstöðu.

Fjölskylda de Menezes höfðaði skaðabótamál árið 2009 sem leiddi til sáttar um greiðslu bóta. Ákveðið var að fjárhæðin yrði trúnaðarmál.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi taldi að ákvörðun yfirvalda um að höfða ekki sakamál á hendur neinum einstaklingi í máli Jean Charles de Menezes hefði falið í sér brot gegn 2. gr. sáttmálans.

Niðurstaða

Mannréttindadómstóllinn tók fram að rannsókn málsins hefði verið í höndum sjálfstæðrar stofnunar sem safnað hefði miklum fjölda sönnunargagna og stjórnað nærri 900 skýrslutökum af vitnum. Dómstóllinn tók einnig fram að fjölskylda hins látna hefði verið reglulega upplýst um framgang og niðurstöður rannsóknarinnar

og að henni hefði verið gefinn kostur á að mótmæla þeirri ákvörðun að ákæra ekki einstaklinga í málinu.

Dómstóllinn taldi að til þess að unnt væri að meta málsmeðferðina í heild þyrfti að svara tveimur spurningum. Annars vegar hvort rannsakendur hefðu getað metið hvort valdbeitingin sem um ræddi hefði verið nauðsynleg. Hins vegar hvort rannsóknin hefði getað leitt í ljós einstaklingsábyrgð í málinu. Hvað fyrri spurninguna varðaði hafði kærandi kvartað yfir því að rannsóknin uppfyllti ekki skilyrði 2. gr. sáttmálans, af þeirri ástæðu að yfirvöldum hefði ekki verið gert kleift með lögum að kanna huglæga afstöðu sérsveitarmanna um nauðsyn valdbeitingar. Dómstóllinn taldi ljóst að rannsakendur hefðu kannað til hlítar framburð sérsveitarmannanna um að það hefði verið trú þeirra að de Menezes væri hryðjuverkamaður sem hefði í hyggju að fremja sjálfsmorðsárás um borð í lestinni. Þar af leiðandi væri ekki hægt að halda því fram að yfirvöld hefðu ekki rannsakað hvort valdbeitingin hefði verið nauðsynleg svo að skilyrðum 2. gr. sáttmálans væri fullnægt.

Hvað síðari spurninguna varðaði tók dómstóllinn fram að hann endurskoðaði yfirleitt ekki ákvarðanir varðandi saksókn sem teknar væru í góðri trú eftir að fullnægjandi rannsókn hefði farið fram. Aftur á móti hefði dómstóllinn viðurkennt í nokkrum tilvikum að stofnanalegir annmarkar í réttarvörslukerfinu gætu leitt til brots á 2. gr. sáttmálans. Dómstóllinn taldi að ekki hefði verið sýnt fram á stofnanalega annmarka í þessu máli og taldi að sú ákvörðun yfirvalda að saksækja ekki einstaklinga vegna málsins hefði verið innan svigrúms þeirra til mats, enda væru innlend yfirvöld betur í stakk búin til að meta hvernig gæta skyldi jafnvægis milli ólíkra hagsmuna.

Dómstóllinn tók fram að þótt atburðir málsins væru óneitanlega sorglegir og að gremja fjölskyldunnar væri skiljanleg, væri ekkert óútljáð hvað varðaði ábyrgð ríkisins á dauða de Menezes. Lögregluyfirvöld hefðu viðurkennt opinberlega að hann hefði látist af völdum sérsveitarmanna vegna mistaka auk þess sem fulltrúi þeirra hefði flogið til Brasilíu, beðið fjölskyldu hins látna fyrirgefningar og innt af hendi greiðslu til að mæta fjárhagslegum þörfum hennar án þess að bera til þess lagalega skyldu. Fjölskyldu hins látna hefði jafnframt verið ráðlagt að leita sér lögfræðiráðgjafar og var fullvissuð um að allur kostnaður vegna þess yrði greiddur af yfirvöldum. Dómstóllinn taldi ljóst að einstaklingsábyrgð sérsveitarmannanna sem um ræddi svo og stofnanaleg ábyrgð lögregluyfirvalda hefði verið könnuð til hlítar af yfirvöldum. Jafnframt hefði skaðabótamál fjölskyldunnar gegn yfirvöldum leitt af sér sátt um greiðslu ótilgreindrar fjárhæðar.

Dómstóllinn áréttaði að sú ákvörðun saksóknara að ákæra lögregluyfirvöld hefði ekki útlokað að einstaklingar yrðu sóttir til saka í málinu. Ákvörðunin hefði eingöngu byggst á því að saksóknari teldi ekki nægilegar líkur til sakfellingar með tilliti til sönnunargagna í málinu.

Þegar tekið var mið af málsmeðferðinni í heild taldi Mannréttindadómstóllinn, með vísan til alls framangreinds, að yfirvöld hefðu ekki brugðist þeirri skyldu sinni að rannsaka málið og draga viðeigandi aðila til ábyrgðar. Að öllu þessu virtu taldi dómstóllinn að ekki hefði verið um að ræða brot gegn 2. gr. sáttmálans.

Fjórir dómarar skilðu séráliti.